

Людмила Филипова

АВИТОХОЛ И НЕБЕСНИЯТ НАРОД

ДЪЛГИЯТ ПЪТ НА ДРЕВНИТЕ БЪЛГАРИ

enthusiast

Людмила Филипова

АВИТОХОЛ И НЕБЕСНИЯТ НАРОД

ДЪЛГИЯТ ПЪТ НА ДРЕВНИТЕ БЪЛГАРИ

enthusiast

София, 2024

Людмила Филипова
Авитохол и небесният народ
Дългият път на древните българи

- © Людмила Филипова, автор, 2024
- © Небойша Зорич, дизайн на корицата, 2024
- © Снимки, личен архив на автора и Wikipedia, 2024
- © Снимки, Живко Войников, 2024
- © Фетхи Карадуман, снимка на автора, 2024
- © Enthusiast – запазена марка на „Алто комюникейшънс енг
пъблишинг“ ООД, 2024

ISBN 978-619-164-636-4

ЛЕГЕНДА ЗА АВИТОХОЛ

Също и [Телеф] князът мисийски или български, беше захвърлен в горския гъсталак да загине, но беше отхранен от една кошута. Ние четем същото нещо в чешките хроники, което ще намерите у Белски в седмата книга за чешкото кралство под 909 г. от [раждането на] Христос; Хорвейския крал (под това име вероятно се разбира Бяла Хърватия) също кошута го хранила с мляко четиринадесет години. /.../ Също така троянският принц Парис, синът на Приам, е спасен в дивата природа от мечка; Ромул и Рем от вълчица; а Юпитер, синът на Сатурн, от пчели. Моисей също беше положен на реката в малка кошница (Изход, глава 2). (Името Телеф го има в печатния текст на латински на хрониката от 1582 г., а в по-късния ръкописен запис под заглавието „Хроника литовская и жмойтская“ на западноруски (старобелоруски) език е без име, само „княза мисийски или български“).

Превод: Иван Йонков, историк

И княза мисийски нарекоха Авитохол и българският народ го записа в Именника на българските владетели като първия от рода Дуло. А синът му Ирник като втория.

ГЛАВА I

415 г., долината на р. Даукс

Бледорозово сияние озари хоризонта и разкъса нощната тъма. Слънцето едва проблесна и дускът му започна да расте. Сланата бавно се топеше, а от клоните на гърветата заваляха хиляди капчици и гората запя с ромоленето им. Детски плач прокънтя в притихналата долина и отекна като ехо в скалите над коритото на Даукс*, както я наричаше египетският географ и астроном Птолемей. Огласи гъстия боров лес, издигащ се от двете страни на водата, и се понесе с крилете на вятъра. Четирима конници доближиха плитчините на реката и един от тях даде знак да я пресекаат. А тя понякога бе тъй пълноводна, че отсрещният ѝ бряг не се виждаше. Изворот ѝ бе в планината, кръстена на нея, и след като прекосяваше много земи, се вливаше в северния край на Каспийско море.

Детският рев отново пропука утринната тишина. Ято птици се разхвърчаха от близките корони на гърветата и небето почерня от стотиците пърхащи крила. Конниците бяха избрали най-плитководния речен участък, който бе допълнително пресушен от жаркото септемврийско слънце и сухата топла есен. На юг в далечината се виждаше Каспийско море. Името му идеше от племето, живяло край водите му преди стотици лета и изчезнало незнайно къде. Каспии – така гърците наричаха една от скитските племенни общности, населявали района между Понтийско** и Каспийско море. Зовяха ги

* Река Урал. – Б. а.

** Черно море. – Б. а.

още и хирканци, затова в географията на елините името на морето обикновено бе давано като Хирканско – по областта, обитавана от тях. Хиркания означаваше още Страната на вълците.

Много далеч на запад от конниците оставаше пълноводната река Атил. Ранното ѝ скитско име било Ра, но при идването на новото население след IV век беше станала популярна с името Атил, също и Ател. От нея започваха новопревзетите от хуните територии, които с всяка следваща година се увеличаваха. Доскорошният им шан-юй Улдин Дуло ръководеше мощно племенно обединение, което вече застрашаваше дори границите на Източната римска империя. За титлите на своите рексове те използваха шан-юй като чините*, а откакто навлязоха из западните земи – и каган. След кончината на Улдин управлението на хунския съюз бе поето от брат му Харатон до 415 г., а след него от братята Октар и Ругила – последният бе познат още като Ругила Бургас Дуло. Двамата бяха синове на Улдин и на масагетската или готската княгиня от рода на Амалите. Ругила също бе наречен по мястото Бургас на брега на Понтийско море, където се бе родил по времето на похода на баща му Улдин срещу император Валент през 378 г. Днес Ругила бе поел грижата за синовете на покойния си брат Мунджук – Атила и Бледа. Баща им Мунджук бе от управленски род на хуните, но бе загинал твърде млад. Някои казваха, че всички те идеха от древния северен клан Дуло**.

* Има се предвид китаЙци. По това време страната е била позната като Чина и Циц, а оттам и чините. – Б. а.

** Така се твърди например в генеалогичния уебсайт Geni – www.geni.com. Имената, гадени в този сайт, са описани съгласно с т.нар. Волжко-български летописи – напр. „Джагфар тарихъ“, който се представя от издателя Фархад Нурултинов за летопис от XVII век. За автентичността му обаче не са представени доказателства. Въпреки това все повече учени поддържат теорията, че един от произходите на клана Дуло и българите е тясно свързан с произхода и дейността на хуните. Например известният историк Омелян Прицак свързва името Дуло с това на управляващата Хунну династия Ту-ко (dʰuoŋkjo), като предполага, че името Вихтун от Именника на българските владетели е самият хунски император Атила. Династията Дуло се свързва и със средновековна Унгария. Смята се, че първите ѝ владетели, хановете Алмош и Арпад, са били потомци на славната династия. Унгарците също така се смятат за едни от

Конските копита плъоцяха в ледените речни води, а животните пръхтяха, докато ездачите най-сетне излязоха на другия бряг. Заг тях, отвъд река Атил и Хирканско море, на запад оставаше и страната Барсилиа. И тъкмо от нея бягаха мъжете. В тези лета съседни на барсилите бяха албанците, иберийците, народът бурка и арменците.

Вятърът отново забуча. Стройните бели брези замахаха с грациозните си клони, а от тях по напуканата суха почва заваляха сякаш златни листа. Изгорелите от слънцето треви зашумяха в степите като безбрежен рояк от скакалци. Вълчи вой огласи планинските върхове и се понесе към облаците, където кръжаха няколко грамадни орела. Конниците продължиха да препускат през обширните степи. Тук рядко идеха странници, тъй като барсилите и хуните бяха известни с жестокостта си към нарушителите на пределите им. Един от ездачите гържеше момченце на около пет години. Ала откакто бяха тръгнали, то не спираше да вреци и да се мята. Мъжът опита да запуши устата му, но детето захана малкия му пръст. Мъжът изкреця и бесен разтърси малчугана.

– Вземи го ти, дето искаше да го отвлечем! – кресна конникът, който стискаше невръстното. Имаше дълги сплъстени коси и лице, белязано от стара порезна рана.

– Ти повече разбираш от деца, гърж го. Трябва да го скрием галеч, преди Атила да научи за липсата му – отвърна мъжът го него и почеса изтъкналия си гърбав нос. Беше кльоцав и нисък, с ококорени тъмни очи.

– Нима мислиш, че чак толкова му пука за този сополанко?

– Това е първородният му син, няма как да не го е еня! – намеси се третият, който имаше твърде криви крака заради ездата от ранна детска възраст. – Освен това според проро-

най-близките наследници на великия Атила. Самото име Атила и сега е разпространено в Унгария. Голяма част от информацията за рода Дуло идва от Именника на българските владетели. Първите две имена от него – Авитохол и Ирник, се идентифицират от много историци като Атила и неговия трети син Ернах. – Б. а.

чеството Атила ще наследи чичо си Ругила, а първородният му син ще го обезсмърти... В детето му, казват, била силата.

– Ха, че той дори и сега, като млад воин, кара враговете да треперят пред меча му.

– Дръж малкия и не се оплаквай! Бледа е убеден, че само чрез детето на брат му Атила можем да отстояваме нашите интереси.

– А ти докога мислиш, че Бледа ще се договаря тайно с готите? Знаеш, той следва само и единствено своите нужди.

– И парите! – добави четвъртият ездач, най-възрастният.

– Пак се разрева... Не издържам повече – измърмори онзи, който го гържеше, и зашлеви детето толкова силно, че то изгуби съзнание.

– Уби ли го?! – викна мъжът с гърбавия нос.

– Не бе, приспах го.

– Мълчете и побързайте! – изкоманва водачът им.

Конниците препускаха из безбрежните степи с дни. Спиреха само за водопой на конете и кратка почивка, както им бе заповядано. Преминаха отвъд източната линия на Каспийско море и продължиха към земите, където им бе заръчано да скрият малкия. Ездата не им тежеше. Още от далечните им предци хуните бяха свикнали да живеят, препускайки с конете си. Имаха даже домове на коли, а децата учеха на езда още преди да проходим.

От друсането малчуганът се постъвзе и отново зарева и се замята. Врещеше въпреки парцалите, набутани в устата му. Мъжът опита пак да го усмири, но безуспешно. Спътниците му също не сподлучиха. Ситуацията ставаше все по-опасна, тъй като детският плач ги превръщаше в лесна плячка за дебнешите хищници, както и за пазещите територията си номадски племена. Най-сетне ездачите решиха да го захвърлят в шубраците и да продължат без него. Така щяха да спасят поне своя живот. В крайна сметка нали целта бе да се отърват от хлапака възможно най-далеч. Никой не бе ги молил да запазят живота му. Конниците огледаха за последно местността и

скриха детето в хрсталака. Отпиха по няколко глътки от парещата алкохолна течност и пак я мушнаха в дисагите си. Хуните я правеха от ечемик и я наричаха камос. Приятно опи-янени и доволни, че повече нямаше да чуят детско вресене, те обърнаха конете. Пришпориха ги енергично и продължиха в обратната посока.

Момчето остана да плаче неутешимо, захвърлено в бурена-ка. Денем го пареше жаркото слънце, нощем го сковаваше студ и слана. И заник подир заник гласът му започна да затихва. Над него се виеха ястреби, наблизо дебнеха вълци и чакали. Ала тогава се случи някакво чудо и го детето се доближи млада кошута. Беше от вида благороден елен. Номадските племена, като скитите например, които населяваха степите, смятаха тези животни за свой рогоначалник или за божества, вселили се в земни тела.

Кошутата сниши муцуна и подуши прегназливо малчугана. Самата тя наскоро бе изгубила малкото си и в гърдите си все още имаше мляко. Самката полезна го детето, а то се сгуши в нея и мигновено започна да суче. Тялото ѝ го стопли и скоро то се оживи. Момченцето прекара нощта го животното, а на другия ден тръгна след него из степта. Ден след ден то я следваше навсякъде. И така се изтърколиха есенните месеци. Времето застудя и кошутата пое с детето на югоизток да дири по-топли земи.

Може би бяха изминали вече няколко лета, когато един ден детето гочу откъм пътя странен звук – човешки говор. Почти беше забравило как ехти той. То се изправи и се втурна по посока на гласа. Наблизо минаваше керван, който следваше северното разклонение на Големия търговски път към чините – същия, който след векове щеше бъде наречен Пътят на коприната*. Товарите им днес пътуваха от земите край река Амил към източните народи и обратното. Детето хукна към тях, а мъжете от кервана, щом видяха малкото човече, спряха вър-

* Наименованието Пътят на коприната е използвано за първи път от германски географ през XIX век. – Б. а.

волицата от хора и животни и му се притекоха на помощ. Водачът им забеляза татуировката на раменцето и врата му и веднага разбра, че то не е случайно момче.

– Да го нахраним и да го оставим тук – може да ни навлече само неприятности! – предложи един от търговците, докато покриваше с ръкави златните си накити.

– Не виждаш ли багрилото на тялото му? – възропта водачът. – Вероятно можем да го продадем прескъпо! Натоварете го в някоя свободна кола.

Двама от по-младите търговци нарамиха детето, затвориха го в клетка за птици и го качиха на една от каруците. Керванът продължи на изток, а кошутата дълго ги следва по пътя, като надаваше пронизителен вой. Когато обаче керванът навлезе в по-сухите земи в района на Мерв, животното започна да изостава. Момчето стискаше прътовете на клетката с юмручета и се взираше по посока на еленицата. Докато най-сетне силуетът ѝ не се стопи и изгуби в пясъчните облаци, които вдигаха колелата на товарните коли.

След около седмица достигнаха до пределите на град Балх – една от ключовите спирки по Големия търговски път. Детето диреше кошутата с очи, но от нея вече нямаше и помен. То отново се разплака и се развика да го пуснат, а търговците трябваше да го набият, за да се смири. Едва когато напълно се изтощи, те го затвориха пак в клетката и продължиха. Момчето се сви на кравай и остана да лежи неподвижно. Едва си поемаше дъх – от умора, от мъка, от отчаяние. Керванджиите изградиха временен стан край населеното място и останаха в него, докато не получиха пропуск, а после обмениха стоки с търговци и клиенти от града. В игните дни детето не издаде повече звук, не вкуси храна, не прошенна и гума, затворено само като звяр в кафез. Искаше му се единствено да затвори очи и повече никога да не се събуди.

В това време ездачите, които бяха захвърлили детето в пущинака, препускаха обратно към хунските земи. След месец езда най-сетне приближаваха стана на каган Ругила. Хуните

бяха нахлули отскоро в пограничните територии на Римската империя, главно около 375 г., и се бяха установили в земите северно от долното течение на Дунав, наричано от местните Истер или Истър^{*}. Тяхното движение на запад бе увлякло и други племена, сред които българи, алциагири, сармати, гепиди, готи, алани и други. Ромеите наричаха всички тях предимно скити, а отскоро и хуни. Но никой още не знаеше кои бяха те в действителност и защо бяха тръгнали да превземат западния свят.

* * *

След време, през VI век, източноримският историк Прокопий Кесарийски щеше да напише, че народът на утигурите заедно с този на кутригурите са създатели на хунския съюз. Пак той заедно с Темистий и Клавдиан щяха да нарекат хуните масагети – по името на един от народите, които бяха станали част от белите хуни – ираноезични номади, смятани за едно от скитските племена. Около I век пр.н.е. те се установили край Каспийско море и част от масагетите били подчинени и увлечени от хуните. Езикът на елита на последните произхождал от т. нар. огурска подгрупа на тюркските езици. Изказът на тази подгрупа се различавал от останалите тюркски езици, като се доближавал до монголските езици^{**}.

Всъщност хуните били забелязани от хронистите много преди появата им край римските провинции. Едни от първите разкази за тях описвали поражението на хунну от чинийската (китайската) династия Хан в края на I век и последващата експанзия от изток на сиенбеите през 155 г. Част от хунну, „силните хунну“, мигрирали на запад към стените на

* Истер, по-познат като Истър, е разпространеното название през древността на долната част на река Дунав. – Б. а.

** Езикът на елита на хуните се смята за изчезнал, като е възможно частична връзка с него да има съвременният чувашки език, представител на т.нар. огурска подгрупа в групата на тюркските езици. Самата огурска подгрупа освен от чувашкия се състои от мъртви езици, което я прави като цяло доста хипотетична. – Б. а.

Централна Азия и отвъд нея, като от края на II век се установили около река Ра, която по-късно нарекли Атил. Около 372 г. хуните, под предводителството на Баламбер, успели да се придвижат на запад и да разгромят аланите северно от Кавкас*, остготите между реките Танаис (Дон) и Тирас (Днестър) и вестготите западно от тях. Заг успеха им се криели освен невижданите им на запад бойни умения, също и добрите военни ходове и майсторските оръжия. Така например хуните се съюзили с мокшаните и боспорците от Боспорското царство, като им помогнали да се освободят от поробителите си. А после освободените народи на свой ред им съдействали да продължат завоеванията си. Мокшаните до този момент били зависими от аланите, а боспорците – от готите. И така между 400 и 410 година хуните успели да преминат през Карпатите и да навлязат в римска Панония.

С времето тези нови номадски племена развили собствена политическа система, която наподобява мултинародна военна демокрация. Тя им позволявала ефективно да управляват подчинените им народи: алани, гепиди, руги, българи, славяни, остготи, лангобарди, херули и др. Освен това дала възможност на всички тях да имат индивидуалност в съюза, докато преследват общи цели. Специални служители пък контролирали събирането на данъците в отделните области. Но наред с всичко това хуните развили и най-добрите бойни техники, каквито светът, особено западният, не познавал до онзи момент. И всичко това съчетано с жестокост и хъс за победа. От най-добрите конни бойци на Изтока – *юеджките*, хуните заимствали т. нар. конски лък**, който им давал изключителни предимства. Асиметричността му позволявала да се съчетаят предимствата на големите размери и възможността да се употребява по време на езда. Долната му по-къса част можела да се премества лесно и бързо от двете страни на шията на коня, а горната, която била по-дълга, правела цялостна

* Планинска верига Кавказ. – Б. а.

** Познат още като композиционен лък. – Б. а.

та дължина по-голяма и съответно лъка по-далекобоен. Като резултат се получил по-моцнен и по-точен лък, отколкото тези на готските племена и римляните. Хуните се отличаваха и с невижданите си езгачески умения.

* * *

В тези дни мощният хунски съюз бе управляван от кагана им Ругила заедно с брат му Октар. Неговите племенници от своя страна вече се биеха като воини в армията, която заплашваше все по-настойчиво северните граници на Източната империя. Някогашната велика, но разяждана от корупция и алчност империя наскоро се бе разцепила на Западна и Източна. Силата ѝ осезателно бе отслабнала и сега нейният основен стремеж бе да не допусне едновременен конфликт и с готи, и с хуни, и с перси, тъй като и в Рим, и в Константинопол осъзнаваха, че обединени, тези народи можеха окончателно да ги заличат от лицето на земята.

Любмила Филипова
Авитохол и небесният народ
Дългият път на гревните българи

Консултант по история *Румен Младенов*
Редактор *Мария Чунчева*
Дизайн на корицата *Небойша Зорич*
Коректор *Цвета Нинкова*
Прегпечат *Ивайла Пеева*

Българска. Първо издание.
Формат 60 x 90/16
Печатни коли 27
ISBN 978-619-164-636-4

Издава

enthusiast

Запазена марка

на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, бул. „Васил Левски“ №31
тел. 02/ 943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите с отстъпка
от www.enthusiast.bg

Печат АЛИАНС ПРИНТ

„В новия си роман епопея Людмила Филипова като орисница плете съдбата на „небесния народ“, който се ражда от една любов в тътена на митологичната битка, посяла семето на днешния ни свят.“

Проф. Сергей Игнатов

„Авитохол обикновено се отъждествява с хунския вожд Атила. С неговия авторитет българските владетели са свързвали началото на управляващия род Дуло и самото начало на българската държава. И този факт не е проява на стремеж към архаизиране, както мислят редица автори, а е по-скоро отражение на родовата памет и на историческата действителност.“

В този свой роман Людмила Филипова умело води читателя по дългия извънреден път и поредицата от драматични събития, съпроводили нашите предци, които не са били хомогенно етническо обединение. Много вероятно е те да са резултат от сливане на няколко преселнически вълни, идващи от обширни райони между Алтай, Урал и Памир-Хиндукуш, в които има тюркски, угорски и източноперсийски групи. Авторката е успяла да възкреси историческата памет и да потърси отговор как самите българи са схващали своето житие-битие в годините на Великото преселение на народите. За това свидетелстват както писмените извори, така и огромната литература, посветена на този период, с които Людмила Филипова се е запознала подробно. Тя ги ползва и разглежда през призмата на непредубедения писател и посвоему изразява почит към труда на поколения изследователи, често оставащи извън полезрението на масовия читател. Основното значение на този необичаен роман е и в изобрания ъгъл на повествование.“

Проф. д.и.н. Казимир Полконстантинов

Цена: 24 лв./12.30 €

www.entusiast.bg